

Рецензія

на дисертацію **Немерко Анни Рафіківни**

«Пісенно-хорова творчість дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури України доби державної незалежності

(1991-2021): традиції та інновації»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Представлена до розгляду дисертація Немерко Анни Рафіківни є першим в українському музикознавстві системним дослідженням, присвяченим пісенно-хоровій музиці для дітей, створеної авторами різного типу (композиторами-професіоналами, композиторами-аматорами, авторами аранжувань та адаптацій) у добу державної Незалежності України (1991-2021). Тож осмислена і презентована тематика займає особливе місце в контексті музичної культури України, адже застосування територіального принципу проведеного на прикладі одного субрегіону західноукраїнських земель – Львівщини, започаткувало цільові комплексні ареальні студії пісенно-хорової музики для дітей. Важливим штрихом на цьому тлі переконлива позиція авторки, зазначена вже на початку праці стосовно необхідності пошуку нових підходів до створення пісенно-хорових творів для дітей, відповідно до умов сучасної суспільно-культурної ситуації. В цьому контексті особливої ваги праці надає перелік чисельного грона композиторів, що у своїй творчості поєднують канони дитячої хорової традиції із новими тенденціями, створюючи нові засоби та музичні вияви дитячого музикування у пісенно-хоровій творчості для дітей, що сукупно підтверджує обґрунтованість зазначеної дисертаційної теми Немерко Анни Рафіківни.

Відтак представлена праця є актуальним дослідженням, що переконливо свідчить про музично-антропологічний підхід до постатей авторів, які в силу специфіки професії інтегрують і транслюють у своїй діяльності базові засади традиції та нові парадигми сучасності, залучають традиційні та інноваційні аспекти творення й аранжування пісенно-хорових композицій для дітей. Під таким науковим кутом зору і вибудована структура дисертації, де кожен розділ, підрозділ чи окремий пункт постає важливим елементом загальної композиції і слугує поетапному розкриттю всіх граней відповідно поставлених наукових завдань.

Варто зазначити досконало вибудований ряд поставлених для розкриття завдань, логічно розпочатий з укладання джерельної бази для здійснення аналізу та систематизації. Відтак одразу відзначаються такі знакові постаті як

Ф. Колесса, І. Белза, М. Загайкевич, І. Зіньків, В. Іванов, Л. Кияновська, Л. Корній, Б. Кудрик, С. Людкевич, А. Терещенко, О. Бенч, О. Шреєр-Ткаченко, С. Чернецький та ін. Проблеми навчання дітей хоровому співу до сьогодні знаходять широке обговорення та теоретичну розробку в роботах та публікаціях таких провідних науковців як Б. Фільц, Л. Пархоменко, О. Бенч-Шокало, Л. Мороз, І. Бермес, Р. Дудик, І. Ярошенко, І. Гулеско, П. Ковалик, А. Мартинюк, І. Шатова, Г. Савельєва та ін.

На підставі зазначених наукових досліджень з історії національної музичної освіти та музично-естетичного виховання дітей, історії хорової культури України та дитячого пісенно-хорового мистецтва, досліджуваного у дисертації ареалу Львівщини, композиторської творчості і популяризації сучасної хорової музики авторка приходить до висновку, що в Україні утвердилася традиція пісенно-хорового виховання дітей, яка культивує у молодого покоління любов до українського національного мистецтва на основі хорового виконання. Музично-освітній та особистісний розвиток дитини забезпечується засобами співацької діяльності через реалізацію творчого потенціалу кожного учасника хору у процесі концертно-хорового музикування. Все це спрямувало до наступних завдань – висвітлення історико-культурних умов активізації та поширення дитячого хорового виконавства Львівщини; аналізу творчого доробку сучасних українських композиторів та авторів аранжувань і адаптацій, які працюють у галузі дитячої пісенно-хорової творчості; аналізу хормейстерської та композиторської діяльності провідних авторів у галузі пісенно-хорової творчості для дітей, виявлення їх ролі у процесі професіоналізації хорового життя Львівщини доби державної незалежності України; аналізу творів та властивостей авторського задуму, що екстраполюються на пісенно-хорову творчість для дітей; визначення образно-тематичних пріоритетів й жанрово-стильових особливостей пісенно-хорових творів для дітей авторів Львівщини, а також введенням у науковий обіг та виконавську практику представлені у дисертації рукописи пісенно-хорових творів для дітей авторів Львівщини доби державної незалежності України.

Особливої ваги представленому дисертаційному дослідженню надає, з точки зору методології сучасної музикознавчої науки, хронологічний, ретроспективний, історичний та структурно-смісловий підходи.

Авторка з перших сторінок підкреслює вагомість пісенно-хорової творчості для дітей у системі української музичної культури. Вона розглядає дитяче пісенно-хорове виконавство як системну організацію творчості у культурно-мистецькому просторі Львівщини і звертає увагу на співаники та пісенно-хорові збірники як джерела музично-дидактичного матеріалу та виконавського репертуару для дітей (с. 2). Відтак в дисертації фундаментально

заакцентовано на вагомості композиторських шкіл Львівщини у контексті розвитку дитячого пісенно-хорового виконавства України, розглянуто типології та характеристики постатей композиторів, які поєднують у своїй творчій діяльності канони дитячої хорової традиції із новими тенденціями, створюючи нові засоби та музичні вияви дитячого музикування у пісенно-хоровій творчості для дітей.

Відтак, впродовж послідовного розкриття поставлених завдань було сформовано ряд новацій, послідовно відображених у науковий новизні, а саме, вперше:

- здійснено комплексний аналіз та систематизацію пісенно-хорової творчості для дітей авторів доби державної незалежності України (1991-2021);
- вивчено соціально-культурні обставини написання пісенно-хорових творів для дітей авторами досліджуваного ареалу та періоду;
- визначено жанрово-стильову палітру пісенно-хорових композицій для дітей авторів Львівщини; проаналізовано жанрові різновиди пісенно-хорових творів для дітей; висвітлено постаті провідних представників Львівщини у галузі пісенно-хорової творчості для дітей доби державної незалежності України (1991-2021);
- зазначено типи їх авторської діяльності; з'ясовано кореляцію творчості проаналізованих у праці авторів щодо процесів розвитку дитячого пісенно-хорового виконавства та фестивального руху на Львівщині доби державної незалежності України (1991-2021). (с. 6).

Важливим чинником новизни в цьому контексті є залучення авторкою до наукового обігу першоджерел – нотних рукописів Б. Котюка, М. Дацка, А. Шепеля, О. Кунтій, С. Макогон, П. Табакова, над якими вперше було здійснено музикознавчий аналіз.

Усі опрацьовані джерельні матеріали свідчать про ґрунтовний підхід авторки до розкриття заявленої в темі проблематики. Таке докладне опрацювання репертуару, охоплює не лише пісенно-хорові збірники заявленого у темі дисертації періоду, але, охоплює й історичний ракурс починаючи з другої половини ХІХ століття – часу від започаткування практики спеціальних музично-педагогічних видань під загальною назвою «шкільний співаник». Власне, від видання 1870 року з пісенними текстами Ю. Федьковича маємо підставу говорити про залучення в українську педагогічну практику спеціальних співанкових видань для школярів (с. 47). Такий компаративний метод аналізу дозволив заповнити прогалину в розкритті важливого етапу розвитку пісенно-хорової творчості й провести тяглість між дидактичним дитячим репертуаром початку ХХ століття та дитячою творчістю композиторів Львівщини в добу незалежності України.

Зазначений матеріал, як і рецензована дисертація А. Р. Немерко, постає надійною підвалиною для провадження досліджень в царині дитячого репертуару. В цьому контексті важливими є не лише максимально зібрані друковані твори, але й проаналізовані рукописні джерела, що свідчить про перманентний процес наповнення дитячої дидактичної та концертної літератури. У цьому контексті цікавими є також твори композиторів-викладачів, в який поява окремих творів є результатом власного досвіду роботи з дитячими колективами.

В цьому контексті пропоную для дискусії декілька **питань**, пов'язаних з наміром рекомендувати авторці видати матеріали дисертаційної праці в методичному жанрі для навчальних музичних закладів України, в яких дитячий репертуар представлено як стала традиція. *У роботі досить розгорнуто розглянуто постаті авторів Львівщини, які працюють у сфері пісенно-хорової творчості для дітей. Для формування більш цілісного уявлення про сучасний стан мистецької практики даного ареалу, цікаво було б дізнатися чи є автори, творчість яких не увійшла в дисертаційне дослідження? Якщо є, то чому? При аналізі пісенно-хорових творів аргументується інноваційний вклад кожного автора, що слугує відображенням їх творчої свободи. Чи може дисертантка сказати, в процесі виконання пісенно-хорових творів для дітей хоровими колективами чи цей вияв творчої свободи завжди є можливим чи ні? Відомо, що дисертантка є практикуючим диригентом та керівником дитячих колективів, тож наскільки результативним є процес навчання дітей із використанням пісенно-хорових творів авторів Львівщини у порівнянні з творами композиторів інших регіонів?*

Зробимо остаточний **висновок**. Основні дефініції та формулювання дисертаційної праці «*Пісенно-хорова творчість дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури України доби державної незалежності (1991-2021): традиції та інновації*» є відповідними до сучасних вимог. Вона є самостійним, завершеним, оригінальним за змістом та актуальним за тематикою дослідженням. Авторська концепція базується на джерельній базі та нотних рукописах, яка доводить постановку проблем та надає шляхи розв'язання поставлених завдань. Результати виконаного дослідження містять безумовну теоретичну і практичну новизну, є достатньо обґрунтованими.

За темою дисертації опубліковано 12 наукових публікацій: з них 3 наукових статей у вітчизняних фахових виданнях України, 3 статті в інших наукових виданнях України, з них 1 наукова стаття в зарубіжному виданні, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях. За результатами перевірки дисертаційної праці Немерко А. Р. ознак академічного плагіату не виявлено,

підтверджено відповідність посилань на першоджерела для текстових запозичень. Це переконує у відсутності порушень академічної доброчесності. Результати дисертаційного дослідження містять концептуальні висновки, які збагачують методологічний інструментарій дослідження проблематики музикологічного характеру. Сформульовані у дисертаційній праці наукові положення, висновки і рекомендації базуються на теоретичних і методологічних засадах музикознавства.

Підсумовуючи повторимо, що представлена до захисту дисертація Немерко Анни Рафіківни «Пісенно-хорова творчість дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури України доби державної незалежності (1991-2021): традиції та інновації», є актуальним і самостійним дослідженням, яке вповні підтверджує професійно-наукову зрілість автора. Зміст дисертації, поставлені завдання відповідають вимогам, які висуваються до здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», в галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Дисертаційна робота Немерко А. Р. «Пісенно-хорова творчість дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури України доби державної незалежності (1991-2021): традиції та інновації» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою цінністю, теоретичною й практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 025 «Музичне мистецтво» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами). Отже, здобувач Немерко Анна Рафіківна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства,
доцент, завідувач кафедри музикознавства
та хорового мистецтва
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Тарас ДУБРОВНИЙ